

اعتبار درونی و اعتبار نتیجه‌گیری آماری پژوهشهای آزمایشی و شبه آزمایشی

دکتر حسین شکرکن*

موضوع نوشتار حاضر بحث و بررسی در خصوص اعتبار درونی و اعتبار نتیجه‌گیری آماری طرحهای پژوهشی آزمایشی و شبه آزمایشی است. آزمایش بخشی از پژوهش است که در آن متغیرهای مستقل در ارتباط با فرضیه‌های تحقیق دستکاری می‌شوند و تاثیراتشان بر متغیرهای وابسته مورد مشاهده قرار می‌گیرد. اعتبار به معنای حصول اطمینان از صحت یک رابطه علی است. مسلم دانستن یک رابطه علی و مشخص ساختن جهت علیت مستلزم سه شرط است: تقدم زمانی علت بر معلول، تغییر متقارن علت و معلول و فقدان هر گونه تبیین موجه دیگر. مراد از اعتبار درونی آن است که تغییر حاصل در متغیر وابسته باید منحصرآ ناشی از تغییر در متغیر مستقل باشد. چهارده متغیر ناخواسته اعتبار درونی طرحهای پژوهشی آزمایشی و شبه آزمایشی را مورد تهدید قرار می‌دهد. این متغیرها در دو دسته، تحت عنوان عوامل تهدیدکننده مهارپذیر، و عوامل تهدیدکننده مهارناپذیر، مورد بحث قرار گرفته‌اند. اعتبار نتیجه‌گیری آماری عبارت از این است که اثر یا رابطه کشف شده در یک پژوهش آزمایشی باید واقعی و ناشی از مداخله آزمایشی باشد نه حاصل عوامل تصادفی یا خطا. هفت متغیر ناخواسته اعتبار نتیجه‌گیری آماری را به خطر می‌اندازد. این متغیرها نیز به ایجاز تشریح شده‌اند و چگونگی مهار آنها مورد بحث قرار گرفته است.

* دکتر حسین شکرکن عضو هیئت علمی گروه روانشناسی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه